

I

De haven

Meneer Tench ging naar buiten om te kijken of zijn cylinder ether er al was, in de blakerende Mexicaanse zon en het stof, dat alles wit bepoeierde. Een paar schunnige gieren keken van het dak met onverschilligheid op hem neer: hij was nog geen kreng. In het hart van meneer Tench ontwaakte een vaag gevoel van opstandigheid: met scheurende nagels wrikte hij een steen los uit de weg en gooide hem lusteloos naar de vogels. Een van de beesten vloog op en klapwiekte over de stad: over de kleine plaza, over het borstbeeld van een ex-president, een ex-generaal, een ex-menselijk wezen, over de twee stalletjes waar mineraalwater werd verkocht, naar de rivier en de zee. Het zou er niets vinden, want daar loerden de haaien op de krenge. Meneer Tench liep verder en stak de plaza over.

Hij zei 'Buenos días' tegen een man met een geweer, die in een smalle streep schaduw tegen een muur zat. Maar het was hier anders dan in Engeland: de man zei niets terug en keek meneer Tench kwaadaardig aan, alsof hij met deze vreemdeling nooit iets te maken had gehad, alsof meneer Tench hem niet aan zijn twee gouden tanden had geholpen. Meneer Tench liep zwetend langs hem heen, passeerde het Ministerie van Financiën, dat vroeger een kerk was geweest, en ging naar de kade. Halverwege was hij opeens vergeten waarom hij was uitgegaan – een glas mineraalwater? In deze drooggelegde staat was niets anders te drinken – behalve bier, maar dat viel onder een regeringsmonopolie en was dus veel te duur; dat dronk je alleen bij bijzondere gelegenheden. De maag van meneer Tench werd samengewrongen in een walgelijk gevoel van misselijkheid – het was onmogelijk dat hij mineraalwater had willen drinken. O, natuurlijk, zijn cylinder ether, de boot was aangekomen. Toen hij na de lunch op bed lag, had hij het triomfantelijke geloei van de stoomfluit gehoord. Hij liep voorbij de kapper en de twee tandartsen en kwam uit tussen een pakhuis en het douanekantoor aan de rivier.

De rivier stroomde traag tussen de bananenplantages door naar zee: de *Generaal Obregon* lag aan de wal gemeerd en er werd bier uitgeladen – een goede honderd kisten stonden al opgestapeld op de kade. Meneer Tench stond in de schaduw van het douanekantoor en dacht: wat doe ik hier eigenlijk? Door de hitte zweette hij zijn geheugen uit. Vol balorigheid spuwde hij troosteloos naar het zonlicht. Daarna ging hij op een kist zitten wachten. Niets te doen. Voor vijven zou er niemand bij hem komen.

De *Generaal Obregon* was ongeveer dertig meter lang. Een gedeeltelijk vernielde reling, één reddingboot, een bel aan een stuk versleten touw, een olielamp op de boeg – het schip zag er uit alsof het nog twee of drie jaren de oceaan trotseren kon, tenzij een noorderstorm het in de Golf zou overvallen: dat zou natuurlijk het einde zijn. Maar tenslotte kwam het er niets op aan, want iedereen die een kaartje kocht was automatisch verzekerd. Een half dozijn passagiers hing over de reling, tussen de vastgebonden kalkoenen, en staarde naar de haven: het pakhuis, de lege, stovende straat met de tandartsen en de kapperszaken.

Tench hoorde vlak achter zich een holster van een revolver kraken en draaide zijn hoofd om. Een douaneofficier keek hem nijdig aan. Hij zei iets wat Tench niet verstond. ‘Wat blijft u?’ zei Tench.

‘Mijn gebit,’ zei de man onduidelijk.

‘O ja,’ zei Tench. ‘Uw gebit.’ De man had geen gebit: daarom praatte hij zo moeilijk: Tench had al zijn tanden en kiezen getrokken. Opeens werd hij weer misselijk – er moest iets niet in orde zijn – wormen, dysenterie... ‘Het is bijna klaar,’ zei hij. ‘Vanavond,’ beloofde hij in het wilde weg. Het was natuurlijk onmogelijk, maar zo leefde je hier: door alles uit te stellen. De man was voldaan: misschien zou hij het wel vergeten en wat zou hij Tench tenslotte kunnen *doen*? Hij had vooruitbetaald. Hieruit bestond voor Tench de hele wereld: de hitte en de vergeetachtigheid, uitstellen tot morgen en zo mogelijk contant laten betalen, waarvoor? Hij keek uit over de trage rivier; bij de monding schoof de vin van een haai als een periscoop door het water. In de loop der jaren waren er verscheidene schepen gestrand en die hielpen nu de rivieroever te beschermen: de schoorstenen hielden voorover als kanonnen die gericht waren op een of ander ver doelwit achter de bananenplantages en de moerassen.

Tench dacht: die cylinder ether, ik zou hem haast vergeten. Zijn mond viel open en gemelijk begon hij de flessen Cerveza Moctezuma te tel-

len. Honderdveertig kisten. Twaalfmaal honderdveertig: er kwam steeds meer van dat taaie slijm in zijn mond; twaalfmaal vier is achtenveertig. Hij zei hardop in het Engels: ‘Mijn God, wat een schat’: twaalfhonderd, zestienhonderd en tachtig; hij spuwde en keek met lome belangstelling naar een meisje op de *Generaal Obregon* – een lief, slank figuurtje, meestal waren ze zo dik, bruine ogen, natuurlijk, en de onvermijdelijke glinsterende gouden tanden, maar toch fris en jong... Zestienhonderd en tachtig flessen tegen een peso per fles.

Iemand fluisterde in het Engels: ‘Wat zei u?’

Tench draaide zich met een ruk om. ‘Bent u een Engelsman?’ vroeg hij verbaasd, maar toen hij het ronde, ingevallen gezicht zag met de baard van drie dagen, wijzigde hij zijn vraag: ‘Spreekt u Engels?’

Ja, zei de man, hij sprak Engels. Hij stond stokstijf in de schaduw, een kleine man met een stadsachtig, donker pak aan en een klein koffertje bij zich. Hij had een roman onder zijn arm: van onder zijn mouw kwam een in lelijke kleuren op de omslag afgebeelde liefdesscène tevoorschijn. Hij zei: ‘Neem me niet kwalijk. Ik dacht dat u tegen mij sprak.’ Hij had uitpuilende ogen en maakte een indruk van twijfelachtige vrolijkheid, alsof hij zojuist in zijn eentje een verjaardag had zitten vieren.

Tench slikte zijn speeksel door. ‘Wat zei ik dan?’ Hij kon er zich geen woord van herinneren.

‘U zei: Mijn God, wat een schat.’

‘Tja... wat kan ik daar nou mee bedoeld hebben?’ Hij keek omhoog naar de genadeloze hemel. Een gier hing daar als een wachter. ‘Wat? O, ik denk dat ik dat meisje bedoelde. Je ziet hier niet dikwijls een aardig kind. Hoogstens één of twee per jaar die de moeite van het aankijken waard zijn.’

‘Ze is nog erg jong.’

‘O, ik bedoel er niets mee,’ zei Tench vermoeid. ‘Je mag toch wel kijken. Ik leef al vijftien jaar op mijn eentje.’

‘Hier?’

‘Hier in de buurt.’

Beiden zwegen en de tijd ging voort; de schaduw van het douanekantoor schoof een paar centimeter dichter naar de rivier; de gier verschoof iets, als de zwarte wijzer van een klok.

‘Bent u met de boot gekomen?’ vroeg Tench.

‘Nee.’

‘Gaaf u er mee weg?’

De kleine man fcheen de vraag te ontwijken, maar toen zei hij, alfof hij opheldering verfhuldigd was: ‘Ik keek alleen maar naar het fhip. Het zal zeker wel gauw vertrekken?’

‘Naar Vera Cruz,’ zei Tench. ‘Over een paar uur.’

‘Zonder ergens aan te leggen?’

‘Hoe anders?’ Hij vroeg: ‘Hoe bent u dan hier gekomen?’

De vreemdeling zei vaag: ‘Per kano.’

‘O, hebt u een plantage?’

‘Nee.’

‘Het is prettig weer eens Engels te horen,’ zei Tench. ‘Hebt u het in Amerika geleerd?’

De man knikte. Bepaald spraakzaam was hij niet.

‘Hè, ik zou er heel wat voor overhebben om daar nu te zijn,’ zei Tench. Met zachte, gretige stem voegde hij er aan toe: ‘Hebt u miffchien wat drinkbaars in dat koffertje? Sommige mensen uit het binnenland – ik heb er een paar gekend – hebben wel eens wat bij zich voor medifche doeleinden.’

‘Alleen medicijnen,’ zei de man.

‘Bent u dokter?’

De bloeddorlopen ogen keken Tench fluw van terzijde aan. ‘U zou mij waarfchijnlijk een... kwakzalver noemen?’

‘Patentgeneesmiddelen? Och, we moeten allemaal leven,’ zei Tench.

‘Vertrekt u met de boot?’

‘Nee, ik ben hier om... om... och, het doet er ook niets toe.’ Hij drukte zijn hand tegen zijn maag en zei: ‘U hebt zeker geen medicijn bij u voor... o, nou... ik weet niet waarvoor. Het is alleen dit vervloekte land. Daar kunt u mij toch niet van genezen. Dat kan niemand.’

‘Wilt u weer naar uw eigen land?’

‘Mijn eigen land?’ zei Tench. ‘Mijn land is hier. Hebt u gezien hoe de peso staat in Mexico City? Vier voor een dollar. Vier! O God. Ora pro nobis.’

‘Bent u katholiek?’

‘Nee, nee. Dat is zo maar een uitdrukking. Ik geloof niet aan zulke dingen.’ Onlogifch voegde hij er aan toe: ‘Het is hier in ieder geval veel te heet.’

‘Ik geloof dat ik een plaats moet zoeken waar ik even kan gaan zitten.’

‘Kom mee naar mijn huis,’ zei Tench. ‘Ik heb een hangmat over. De boot gaat de eerste uren toch nog niet weg – als u hem tenminste wilt zien vertrekken.’

De vreemdeling zei: ‘Ik had verwacht hier iemand te ontmoeten. Zijn naam is Lopez.’

‘O, die hebben ze al een paar weken geleden doodgeschoten,’ zei Tench. ‘Doodgeschoten?’

‘U weet hoe dat hier gaat. Een vriend van u?’

‘Nee, nee,’ protesteerde de man haastig. ‘Alleen maar een vriend *van* een vriend.’

‘Enfin, zo gaat het hier,’ zei Tench. Hij haalde zijn speeksel weer bij elkaar en spuugde het uit in het barre zonlicht. ‘Ze zeggen dat hij... och... nu ja... ongewenste elementen hielp weg te komen. Zijn meisje woont nu samen met het hoofd van de politie.’

‘Zijn meisje? Bedoelt u zijn dochter?’

‘Hij was niet getrouwd. Ik bedoel het meisje waarmee hij samenleefde.’ Een zekere uitdrukking op het gezicht van de vreemdeling bracht Tench even in verbazing. Hij zei weer: ‘U weet hoe dat gaat.’ Hij keek naar de *Generaal Obregon*. ‘Het is een lief kind. Maar natuurlijk is ze over twee jaar precies als de anderen. Vet en dom. O God, ik wou dat ik wat te drinken had. Ora pro nobis.’

‘Ik heb een beetje cognac,’ zei de vreemdeling.

Tench keek hem scherp aan. ‘Waar?’

De man met het ingevallen gezicht bracht zijn hand naar zijn heup – het leek wel of hij de oorzaak van zijn dwaze, zenuwachtige vrolijkheid wilde aanwijzen. Tench greep hem bij de pols. ‘Pas op!’ zei hij. ‘Hier niet.’ Hij keek de strook schaduw langs: een schildwacht zat naast zijn geweer te slapen op een lege kist. ‘Kom mee naar mijn huis,’ zei Tench.

‘Het was mijn bedoeling,’ zei de man tegenspuiterend, ‘het schip te zien vertrekken.’

‘O, dat zal nog uren duren,’ verzekerde Tench hem opnieuw.

‘Uren? Bent u daar zeker van? Het is erg warm in de zon.’

‘U zou beter met mij mee naar huis kunnen gaan.’

Huis: een uitdrukking voor het aanduiden van vier muren om achter te slapen. Hij had nooit een huis gehad. Zij staken de kleine, geblakerde plaza over waar de dode generaal groen stond uit te slaan van het vocht en waar de gaseosakraampjes onder de palmen stonden. Huis: het lag als

een ansichtkaart boven op een stapel andere ansichtkaarten: schud het pak door elkaar en je hebt Nottingham, een geboortedorp in Metroland, een vakantie in Southend. De vader van Tench was ook tandarts geweest: zijn oudste herinnering was het vinden van een gebruikte vorm voor een gebit in een prullenmand – de ruwe, tandeloze mond van gips leek op iets dat opgegraven was in Dorset – een Neanderthaler of een Pithecanthropus. Het was zijn liefste speelgoed geweest. Ze hadden geprobeerd hem af te leiden met een meccanodoos, maar het noodlot had toegeslagen. In je jeugd is er altijd één ogenblik waarop de deur opengaat en de toekomst binnenkomt. In de prullenmand lagen het broeiendhete havenplaatsje en de gieren, en hij had ze er uit gepakt. Wij mogen er wel dankbaar voor zijn dat wij de verschrikkingen en vernederingen niet kunnen zien die onze jeugd omringen, in kasten en op boekenplanken, overal.

Er was geen plaveisel: gedurende de regentijd was het dorp (meer was het feitelijk niet) één modderpoel. Nu was de grond onder hun voeten hard als steen. De twee mannen liepen zijgend voorbij kapperszaken en tandartsen. De gieren op de daken zagen er tevreden uit, als huisdieren: onder hun brede, stoffige vleugels zochten ze naar ongedierte. Tench zei: ‘Neem me niet kwalijk,’ en bleef staan voor een klein, houten huis van één verdieping, met een veranda waarin een hangmat hing. Het krot was iets groter dan de andere in de smalle straat, die tweehonderd meter verderop doodliep in de moerassen. Zenuwachtig zei hij: ‘Wilt u soms wat rondkijken? Ik houd niet van opscheppen, maar ik ben de beste tandarts hier. Het is geen kwaad huis, vergeleken met de rest.’ Trots trilde in zijn stem als een plant met korte wortels in de wind.

Hij ging de ander voor naar binnen, sloot de deur achter zich en liep naar een eetkamer waar twee schommelstoelen stonden aan weerskanten van een kale tafel: een olielamp, een paar nummers van oude Amerikaanse kranten, een kast. Hij zei: ‘Ik zal de glazen halen, maar ik wou u eerst het huis laten zien... u is een ontwikkeld man...’ De spreekkamer keek uit op een plaatsje, waar een paar kalkoenen rondscharrelden in zenuwachtige, kale gewichtigheid: een boor die aangedreven werd door een pedaal, een tandartsenstoel, pralend met helrode pluche, een glazen kast waarin stoffige instrumenten slordig dooreen lagen. Een tang stond in een beker, een kapotte spirituslamp was in een hoek geschoven, overal zwierven plukjes watten.

‘Heel mooi,’ verklaarde de vreemdeling.

‘Voor dit oord,’ zei Tench, ‘is het nog niet zo slecht, hè? U kunt zich niet voorstellen hoeveel moeilijkheden er zijn. Deze boor,’ vervolgde hij bitter, ‘komt uit Japan. Ik heb hem pas een maand en hij begint nu al te slijten. Maar Amerikaanse boren kan ik niet betalen.’

‘Het raam,’ zei de vreemdeling, ‘is prachtig.’

Eén stuk er van was geschilderd glas-in-lood: een Madonna staarde door het muskietengaas naar de kalkoenen op het plaatsje. ‘Dat heb ik in de wacht gesleept toen ze de kerk hadden geplunderd,’ zei Tench. ‘Ik houd niet van een spreekkamer zonder glas-in-lood. Dat is niet beschaafd. Thuis – ik bedoel in Engeland – was het meestal de Lachende Cavalier, ik weet niet waarom, of het wapen van de Tudors. Maar hier heb je het niet voor het uitzoeken.’

Hij opende een andere deur en zei: ‘Mijn werkplaats.’ Het eerste dat er te zien viel was een bed onder een klamboe. Tench zei: ‘U begrijpt wel... ik heb hier geen ruimte genoeg.’ Een lampetkan en een kom stonden aan de ene kant op een timmerbank, met een zeepbakje; aan de andere kant een blaasbalg, een bakje met zand, een tang en een kleine oven. ‘Ik maak mijn afgietsels in zand,’ zei Tench. ‘Wat kan ik hier anders doen?’ Hij pakte de vorm van een onderkaak. ‘Je kunt ze niet altijd precies passend maken,’ zei hij, ‘en natuurlijk wordt er dan geklaagd.’ Hij legde het geval weer neer en wees naar een ander voorwerp op de bank: iets dat er touwerig en darmachtig uitzag, met twee kleine blazen van rubber. ‘Voor een gespleten gehemelte,’ zei hij. ‘Het is voor het eerst dat ik het probeer. De methode van Kingsley. Ik twijfel of het lukt – je moet op de hoogte blijven van je vak.’ Zijn mond viel open, zijn ogen begonnen weer te staren, leeg – de hitte in de kleine kamer was verlamdend. Hij stond daar als een man die verdwaald is in een grot tussen de fossielen en werktuigen uit een tijd waarvan hij feitelijk niets weet. De vreemdeling zei: ‘Zouden we niet gaan zitten?’

Tench keek hem wezenloos aan.

‘Dan zouden we wat cognac kunnen drinken.’

‘O ja, de cognac. Dat is waar ook.’

Tench haalde twee glazen uit een kastje onder de bank en wreef er wat restjes zand uit. Even later zaten zij in schommelstoelen in de voorkamer. Tench schonk in.

‘Water?’ vroeg de vreemdeling.

‘Je kunt het water hier niet vertrouwen,’ zei Tench. ‘Ik heb er ook iets

mee opgelopen...’ Hij legde zijn hand op zijn maag en nam een grote slok. ‘U ziet er ook niet al te best uit,’ zei hij. Hij keek de ander scherper aan. ‘Uw gebit.’ Een hoektand ontbrak en de voortanden waren geel en aangevreten. Hij zei: ‘U moest er eens naar laten kijken.’

‘Waarvoor?’ vroeg de vreemdeling. Hij liet voorzichtig een beetje cognac in zijn glas achter, alsof het een dier was dat hij bij zich duidde, maar niet vertrouwde. Met zijn ingevallen gezicht en zijn verwaarloosd uiterlijk zag hij er uit als een onbelangrijk mannetje dat toevallig uit zijn gewone doen was geraakt door ziekte of door zijn eigen rusteloosheid. Hij zat op de uiterste rand van de schommelstoel met zijn koffertje op zijn knieën en zijn cognac van zich af geschoven in schuldbevuste verknochtheid.

‘Drink eens uit,’ moedigde Tench hem aan (het was zijn cognac niet), ‘dat zal u goed doen.’ Het donkere pak en de afhangende schouders van de man wekten onaangename gedachten aan een doodkist – de dood zat trouwens al in zijn verrotte gebit. Tench schonk zichzelf een tweede glas in. Hij zei: ‘Het is eenzaam hier. Het is prettig om eens Engels te praten, zelfs met een vreemdeling. Zou u een foto van mijn kinderen willen zien?’ Hij haalde een vergeelde foto uit zijn portefeuille en reikte die over. Twee kleine kinderen met een gieter in een achtertuin. ‘Dat was natuurlijk zestien jaar geleden,’ zei hij.

‘Het zijn dus nu al jonge mannen.’

‘Eén is er gestorven.’

‘O,’ antwoordde de ander vriendelijk, ‘maar in een christelijk land.’ Hij nam een slok van zijn cognac en glimlachte nogal onnozel tegen Tench.

‘Ja, dat zal wel,’ zei Tench verrast. Hij spuwde op de grond en zei: ‘Maar ik geloof natuurlijk niet dat het er veel op aankomt.’ Hij zweeg, zijn gedachten dwaalden af, zijn mond viel open, hij zag er grauw en wezenloos uit, totdat een steek in zijn maag hem tot zichzelf bracht en hij zich weer wat cognac inschonk. ‘Laat eens zien... waar hadden we het ook weer over? De kinderen... o ja, mijn kinderen. Het geheugen van een mens is soms een raar ding. Weet u, ik kan mij die gieter beter herinneren dan de kinderen. Hij kostte drie shilling elf pence en hij was groen; ik zou u de winkel kunnen wijzen waar ik hem gekocht heb. Maar wat de kinderen betreft’ – hij verdiepte zich achter zijn glas in het verleden – ‘herinner ik mij niet veel meer dan dat zij huilden.’

‘Hooft u wel eens wat van ze?’

‘O, ik schreef al niet meer toen ik hier kwam. Waarom ook? Ik kon toch geen geld sturen. Het zou me niet verwonderen wanneer mijn vrouw hertrouwd was. Haar moeder zou dat wel prettig vinden – dat ouwe, zure wijf. Ze heeft me nooit kunnen uitstaan.’

De vreemdeling zei met zachte stem: ‘Dat is afschuwelijk.’ Tench keek zijn gast opnieuw onderzoekend en verbaasd aan. Hij zat daar op zijn stoel te balanceren als een zwart vraagteken: hij kon zo weggaan, maar hij kon evengoed blijven zitten. Met zijn grauwe baard van drie dagen zag hij er ongunstig uit, en zwak: iemand wie je van alles kon opdragen. Hij zei: ‘Ik bedoel de wereld. De manier waarop alles gebeurt.’

‘Drink uw cognac eens op.’

Hij nipte er aan. Het was of hij een uitspatting beging. Hij zei: ‘Herinnert u zich nog hoe het hier vroeger was – vóór de roodhemden kwamen?’

‘Ik geloof van wel.’

‘Hoe gelukkig was alles toen.’

‘Ja? Dat is me nooit opgevallen.’

‘De mensen hadden in ieder geval... God.’

‘Hun tanden zijn nog precies eender,’ zei Tench. Hij bediende zich opnieuw van de cognac van zijn gast. ‘Het is altijd een afschuwelijk oord geweest. Eenzaam – o God. De mensen thuis noemen dat romantiek. Ik dacht: vijf jaren hier, en dan ga ik weg. Er was genoeg werk. Gouden tanden. Maar toen is de peso gekelderd. En nu kan ik hier niet vandaan. Toch zal ik het wel eens doen.’ Hij ging voort: ‘Dan schei ik er mee uit. Dan ga ik naar huis. Leven zoals een heer *hoort* te leven. Dit hier’ – hij wees naar de kale kamer om zich heen – ‘zal ik allemaal vergeten. O, het kan niet lang meer duren. Ik ben een optimist.’

Plotseling vroeg de vreemdeling: ‘Hoe lang doet hij er over naar Vera Cruz?’

‘Wie?’

‘De boot.’

Tench antwoordde mistroostig: ‘Over veertig uren zouden we er kunnen zijn – in Diligencia. Een goed hotel. Je kunt er ook dansen. Een gezellige stad.’

‘Dat lijkt niet zo ver,’ zei de vreemdeling. ‘En hoeveel kost een passagebiljet?’

‘Dat zou u aan Lopez moeten vragen,’ zei Tench. ‘Hij is de agent.’

‘Maar Lopez...’

‘O ja, dat is waar ook. Die is doodgeschoten.’

Er werd op de deur geklopt. De vreemdeling schoof zijn koffertje vlug onder zijn stoel en Tench sloop voorzichtig naar het raam. ‘Je kunt niet voorzichtig genoeg zijn,’ zei hij. ‘Iedere tandarts die werkelijk tandarts mag heten, heeft vijanden.’

Een zwakke stem zei smekend: ‘Goed volk,’ en Tench deed open. Onmiddellijk viel het zonlicht de kamer binnen als een witgloeiende staaf.

In de deuropening verscheen een kleine jongen, die vroeg of hier geen dokter was. Hij had een breedgerande hoed op en had domme, bruine ogen. Achter hem op de gloeiende weg met de diepe sporen stonden twee muilezels te stampen en te hijgen. Tench zei dat hij geen dokter was; hij was tandarts. Toen hij omkeek, zag hij dat de vreemdeling ineengedoken op zijn schommelstoel zat en voor zich uit staarde met een uitdrukking op zijn gezicht alsof hij een gebed, een smeekbede uitte... Het jongetje zei dat er een nieuwe dokter in de stad moest zijn; de oude dokter had koorts en wilde zijn bed niet uitkomen. Zijn moeder was ziek.

Tench voelde een vage herinnering bij zich opkomen. Hij zei met een gezicht alsof hij een ontdekking deed: ‘O, maar u bent dokter, nietwaar?’

‘Nee, nee. Ik moet zien dat ik die boot haal.’

‘En zo-even zei u...’

‘Ik ben van gedachte veranderd.’

‘Nou, die boot gaat de eerste paar uur anders nog niet weg,’ zei Tench. ‘Ze vertrekken nooit op tijd.’ Hij vroeg het kind hoe ver het was. ‘Zes mijl,’ zei het jongetje.

‘Dat is te ver,’ zei Tench. ‘Ga dan maar weg en probeer iemand anders te vinden.’ En tegen de vreemdeling zei hij: ‘Wat gaan de praatjes hier toch vlug. Iedereen weet blijkbaar al dat u in de stad is.’

‘Ik zou *toch* niets kunnen doen,’ zei de vreemdeling angstig. Het was alsof hij Tench nederig naar zijn mening vroeg.

‘Ga nou maar,’ zei Tench. Het kind verroerde geen vin. Het stond met eindeloos geduld in het felle zonlicht naar binnen te kijken. In zijn bruine ogen was geen zweem van aandoening te bespeuren; zo ging het nu eenmaal. Je werd geboren, je ouders stierven, je werd zelf oud en dan stierf je zelf ook.

‘Als ze op sterven ligt,’ zei Tench, ‘helpt het niets of er een dokter naar haar komt kijken.’

Maar de vreemdeling stond op alsof hij tegen zijn zin was ontboden en hij die roepstem niet kon weerstaan. 'Vroeg of laat schijnt het er toch altijd van te moeten komen. Nu is het mijn beurt,' zei hij op treurige toon.

'Het zal een hele toer voor u zijn om die boot niet te missen.'

'Ik zal hem missen,' zei hij. 'Het is de bedoeling dat ik hem mis.' Even trilde hij van woede. 'Geef me mijn cognac eens aan.' Hij nam een lange slok, terwijl hij zijn ogen gevestigd hield op het onaandoenlijke kind, de geblakerde weg en de gieren, die langs de hemel voortschoven als beweeglijke indigestiepuisten.

'Maar, als ze toch op sterven ligt...' zei Tench.

'Ik ken dit soort mensen wel. Ze ligt evenmin op sterven als ik.'

'U kunt er toch niets meer aan doen.'

Het kind stond naar hen te kijken, alsof het zich nergens iets van aantrok. De woordenwisseling die daarbinnen in een vreemde taal werd gevoerd, was iets onwezenlijks voor hem; het ging hem allemaal niets aan. Hij bleef doodkalm staan wachten tot de dokter meeinging.

'U weet er niets van,' zei de vreemdeling heftig. 'Dat beweren ze nu altijd, allemaal: Je kunt er *toch* niets aan doen.' De cognac was hem naar het hoofd gestegen. Met een gruwelijke verbittering zei hij: 'Ik kan het ze eenvoudig overal ter wereld horen zeggen.'

'Enfin,' zei Tench, 'in ieder geval gaat er later wel weer een boot. Over veertien dagen. Of over drie weken. U bent goed af. U kunt maken dat u het land uitkomt. U hebt uw kapitaal hier niet vastzitten.' Hij dacht aan zijn eigen kapitaal: de Japanse boor, de stoel voor de patiënten, het spiritustoestel, de tangen en de kleine oven voor de gouden vullingen: zijn aandeel in dit land.

'Vamos,' zei de man tegen het kind. Hij wendde zich weer tot meneer Tench en zei dat hij hem zeer erkentelijk was voor de rust en de schaduw. Hij had diezelfde soort van pietepouterige waardigheid waarmee Tench zo dikwijls in aanraking kwam – de waardigheid van mensen die doodsbang waren voor een beetje pijn en die toch met een zeker vertoon van vastberadenheid op zijn patiëntenstoel gingen zitten. Misschien reed hij niet graag op een muilezel. Er was iets in zijn houding dat aan vroeger dagen deed denken toen hij zei: 'Ik zal voor u bidden.'

'Niets te danken, hoor. Het was een genoegen,' zei Tench. De man klom op de muilezel en het kind reed door de blakerende zon heel lang-

zaam voor hem uit in de richting van het moeras, het binnenland. Daar was die man vanmorgen ook vandaan gekomen om naar de *Generaal Obregon* te kijken; nu ging hij weer terug. Hij zat een beetje onvast in het zadel; dat kwam van de cognac. Aan het eind van de straat gekomen was hij nog maar een heel klein, droevig figuurtje.

Het was prettig geweest om weer eens met een vreemdeling te praten, dacht Tench; hij ging zijn kamer weer in en deed de deur achter zich op slot, want je kon maar nooit weten. Daar grijsden de eenzaamheid en de leegte hem aan, maar die twee waren hem even vertrouwd als zijn eigen gezicht in de spiegel. Hij ging op de schommelstoel zitten en schommelde heen en weer, zodat er wat beweging kwam in de benauwde lucht. Een smalle colonne mieren marcheerde door de kamer naar de vochtige plek op de vloer waar de vreemdeling wat cognac had gemorst; daar liepen ze wat rond, gingen toen netjes in het gelid verder naar de tegenovergestelde muur en verdwenen. Op de rivier liet de *Generaal Obregon* tweemaal zijn fluit horen. Waarom, wist hij niet.

De vreemdeling had zijn boek laten liggen. Het lag onder zijn schommelstoel. Een dame met een ouderwetse japon aan lag te huilen op een vloerkleedje en had haar armen om de glimmend gepoetste, puntige, bruine schoenen van een heer geslagen. Hij had een klein gepommaardeerd snorretje en keek minachtend op haar neer. Het boek heette *La Eterna Martyr*. Na enige tijd raapte Tench het op. Toen hij het opendeed, was hij even uit het veld geslagen. Wat er op die bladzijden gedrukt stond, hoorde helemaal niet bij de omslag; het was Latijn. Tench dacht even na; hij deed het boek dicht en ging er mee naar zijn werkplaats. Je kon een boek niet verbranden, maar het was toch wel aanbevelenswaardig om het maar te verstoppen, als je niet helemaal zeker van je zaak was, dat wou zeggen, als je niet zeker wist wat er precies met dat boek aan de hand was. Hij legde het in het oventje voor de gouden vullingen. Toen bleef hij met zijn mond open bij de werkbank staan; het was hem opeens weer te binnen geschoten waarom hij straks eigenlijk naar de kade was gegaan: de *Generaal Obregon* had een cylinder ether voor hem moeten meebrengen. Weer loeide de stoomfluit op de rivier en Tench holde zonder hoed naar buiten, de zon in. Hij had wel beweerd dat de boot niet voor de volgende ochtend zou vertrekken, maar je kon er ook weer niet vast op rekenen dat dat volk zich *niet* aan de dienstregeling zou houden. En waarachtig, toen hij op de kade kwam tussen het douanekantoor

en het pakhuis, lag de *Generaal Obregon* al een eind van de wal op de trage rivier en voer stroomafwaarts naar zee. Hij schreeuwde de boot na, maar dat gaf niets; op de kade was nergens een cylinder te bespeuren. Hij schreeuwde nog eens en trok er zich toen verder niets meer van aan. Het deed er tenslotte niet zo veel toe: wat pijn meer of minder kwam er niet op aan in de algemene ellende hier.

Op de *Generaal Obregon* begon een zacht koeltje te waaien; de bananenplantages op de beide oevers, een paar radiomasten op een landtong en de haven schoven weg naar achteren. Als je achterom keek, kon je niet meer zien dat die haven er ooit geweest was. De wijde Atlantische Oceaan spreidde zich voor het schip uit; de grote, grijze, gladronde golven tilden de voorstevan op en de vastgebonden kalkoenen schoven heen en weer over het dek. De kapitein stond in het kleine dekhuis met een tandenstoker in zijn haar. Het land week terug op de trage, gelijkmatige deining en zeer plotseling kwam de duisternis met een hemel vol laaghangende, flonkerende sterren. Op de voorstevan werd één olielantaarn aangestoken en het meisje, dat Tench van de oever af al in de gaten had gekregen, begon zachtjes te zingen – een melancholiek, sentimenteel, tevreden liedje over een roos die bevekt was door het bloed van een trouwe minnaar. Over heel de baai hing een grootse sfeer van vrijheid en zuivere, frisse lucht; de lage tropische kustlijn was even diep begraven in de duisternis als een mummie in zijn graf. Ik voel me gelukkig, zei het jonge meisje bij zichzelf, zonder zich af te vragen waarom; ik voel me gelukkig.

Ver van daar sjokten de muilezels voort door het duistere land. De cognac was al lang uitgewerkt en op de weg door het moeras, die volslagen onbegaanbaar zou zijn zodra de regentijd kwam, hoorde de man in zijn gedachten nog steeds het gefluit van de *Generaal Obregon* weerklinken. Hij wist wat dat betekende: het schip was precies op tijd vertrokken en hij was aan zijn lot overgelaten. Hij merkte hoe er, zijns ondanks, een gevoel van haat in hem opkwam tegen het kind dat voor hem uit reed en tegen die zieke vrouw – wat hij bij zich droeg, droeg hij als een onwaardige. Overall om hem heen steeg een vochtige geur op. Het was alsof dit deel van de aarde niet was opgedroogd in de hitte, toen zij, wentelend om haar as, de wereldruimte in was geslingerd. Dit deel van de wereld had niets anders in zich opgenomen van die ontzaglijke ruimten dan wolken en nevels. Op en neer hossend met de slingerende, schuifelende stap van

de muilezel, begon hij te bidden, wat hees en onduidelijk door de cognac: 'Laten ze me gauw te pakken krijgen... Laten ze me gauw te pakken krijgen.' Hij had geprobeerd te ontvluchten, maar hij was als de vorst van een Westafrikaanse stam, de slaaf van zijn volk, die zelfs niet mag gaan slapen, omdat de wind dan wel eens zou kunnen gaan liggen.